

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että ulosottolakiin lisättäisiin säännökset, joiden avulla voitaisiin estää keinotekoisiiin järjestelyihin perustuva ulosoton välttäminen. Esityksen tavoitteena on edistää velallisten tasapuolista kohtelua ulosottomenettelyssä ja ulosoton tuloksellisuutta silloin, kun velallinen epäasianmukaisin keinoin välttelee velvoitteidensa täyttämistä.

Ulosottolakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan sellainen järjestely, jossa käytetään asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta vastaamatonta oikeudellista muotoa ilmeisesti ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa, ei muodostaisi ulosmittauksen estettä.

Ulosmittaukseen ei kuitenkaan saisi ryhtyä, jos sivullinen saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan.

Ulosoton välttely perusteettoman suurten luontoisetujen avulla ehdotetaan estettäväksi. Kohtuullisen palkan määrittämistä koskevan säännöksen soveltamisala ehdotetaan laajennettavaksi selvissä ulosoton välttelytapauksissa koskemaan myös velalliselle kuuluvaa yritystä. Lisäksi esitykseen sisältyy säännös, jonka avulla voitaisiin estää luotollisen tilin muodossa tapahtuva ulosoton välttely.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila	3
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	5
3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	5
3.2. Keskeiset ehdotukset	7
4. Esityksen vaikutukset	9
5. Asian valmistelu	9
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	9
6.1. Riippuvuus muista esityksistä	9
6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista	10
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotuksen perustelut	11
2. Voimaantulo	17
3. Säättämisjärjestys	18
LAKIEHDOTUS	19
Laki ulosottolain muuttamisesta	19
LIITE	21
Rinnakkaisteksti	21

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Oikeusministeriössä on parhaillaan vireillä ulosottolainsäädännön kokonaisuudistus. Vuonna 1996 tuli voimaan laaja osauudistus, jossa ulosotto-organisaatio ja ulosoton muutoksenhakujärjestelmä uudistettiin sekä ulosotonhaltijainstituutio lakkautettiin. Tämän jälkeen on toteutettu kiireellisinä pidettyjä ulosottolain (37/1895) erillisuudistuksia, jotka ovat koskeneet muun muassa ulosottoviranomaisten tietojensaantia (171/1997) sekä velallisen erottamiseta ja vapaakuukausijärjestelmää palkan ja eläkkeen ulosmittauksessa (378/1997).

Lukuisat esimerkit ulosottokäytännöstä osoittavat, että ulosottovelallisten keskinäinen yhdenvertaisuus on joutunut koetukselle, koska osa ulosottovelallisista on kyennyt välttelemään ulosottoa, kun taas muilta velallisilta on ulosmitattu lain mukaan sallitut määrät. Myös Ulosotto 2000 -toimikunta on mietinnössään (komitean mietintö 1998:2) katsonut, että perinnän painopiste ei saisi olla niin sanotuissa helppoissa perintätapauksissa.

Edellä mainituista syistä on käynyt tarpeelliseksi valmistella ulosottolainsäädännön kokonaisuudistusta nopeammassa aikataulussa erillisuudistus, joka tuottaa ulosottotoimen erikoisperinnälle ja muulle ulosottotoiminnalle vaikeissa perintätapauksissa aikaisempaa selkeämmän lainsäädännöllisen perustan, mutta toisaalta myös rajaa tätä toimintaa asettamalla sille ehtoja ja edellytyksiä.

Ulosoton tehokkuus ja velallisten keskinäinen tasavertaisuus eivät perustu yksin lainsäädäntöön. Oikeusministeriö on vuotta 1999 koskevissa tulostavoitteissaan asettanut päämääräksi kehittää ja lisätä erikoisperintää. Säännösten käydessä yhä vaativammiksi ulosottohenkilöstön koulutus on ensiarvoisen tärkeää. Ulosottohenkilöstön järjestelmällistä perus- ja täydennyskoulutusta onkin kehitetty. Myös ulosottohenkilöstön palkkausjärjestelmän uudistaminen on vireillä oikeusministeriössä.

Nyt ehdotetut muutokset ovat yhdenmukaisia valtioneuvoston 22 päivänä lokakuuta 1998 hyväksymän periaatepäätöksen kanssa, jossa asetetaan hallituksen toimintaohjelma talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi vuosille 1999-2001. Ohjelman

avulla on tarkoitus edistää elinkeinoelämän tervettä kilpailua ja parantaa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Eräs periaatepäätöksen päämäärä on aikaansaada lainsäädännön valmistelulla ja aloitteilla talousrikoksia ja harmaata taloutta karsivia säädöksiä.

Ulosottolainsäädännön kokonaisuudistuksen myötä ulosottotoiminta on tarkoitus kehittää monipuolisesti. Vanhentuneet menettelytavat esimerkiksi hädässä uudistettaisiin vastaajan oikeusturvan parantamiseksi. Vapaakuukausijärjestelmää on tarkoitus kehittää pitkään jatkuvan ulosoton haittavaikutuksien lieventämiseksi, samoin maksuaikaa ja -ohjelmia koskevat säännökset valmistellaan. Valmistelussa selvitetään myös sitä ylivelkaantuneille ulosottovelallisille tärkeää kysymystä, voitaisiinko ulosottomenettelylle säätää enimmäiskesto. Myös Ulosotto 2000 -toimikunnan mietinnössä on kiinnitetty huomiota pitkäkestoisen ulosottomenettelyn haittoihin.

2. Nykytila

Oikeusjärjestys on käynyt yhä monimuotoisemmaksi. Tämä yhdessä kansainvälistymiskehityksen kanssa on synnyttänyt runsaasti erilaisia oikeudellisia instituutioita. Seurauksena on ollut se, että sinänsä hyväksyttäviä oikeudellisia muotoja käytetään hyväksi myös ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden saattamiseksi konkurssivelkojen ulottumattomiin. Tällaisissa järjestelyissä on usein kysymys huomattavista varallisuusarvoista.

Ulosottokäytännössä on tullut esille erilaisia tapoja pakoilla ulosottoa. On muun muassa havaittu, että sivullisomistusta koskeva väite saattaa viitata tahoon, jota ei voida pitää aitona sivullistahona, vaan kysymyksessä ovat yksin velallisen intressit. Tietyn oikeudellisen muodon avulla varallisuusjärjestely on saatu näyttämään velalliseen nähden erilliseltä intressitaholta. Kun asiaa on selvitetty, on saatettu todeta, että velallinen kuitenkin käyttää omaisuuteen nähden omistajan valtaa erilaisten järjestelyjen nojalla, jotka usein ovat purettavissa velallisen niin halutessa. Itse asiassa kysymys on ollut pitkälle erilaisista "kirjaamisoperaatioista", ja tällaiseen järjestelyyn kuuluvan omaisuuden

ulosmittaus puuttuisi vain velallisen omiin oikeuksiin.

Viime vuosina ovat erityisesti lisääntyneet järjestelyt, joissa velallisen käytössä oleva omaisuus kuuluu matalan verotuksen maa-han perustetulle yhtiölle, jossa omistajien tai edunsaajien vastuu on rajoitettu (esimerkiksi Limited-yhtiöt), eli niin sanotuille veroparatiisiyhtiöille. Tyypillistä näille tapauksille on, että omaisuus on velallisen käytössä ja tosiasiallisessa määräysvallassa, mutta että omistusoikeus on muodollisesti järjestetty mainitunlaiselle yhtiölle. Velallinen on salainen edunsaajaomistaja julkisista asiakirjoista ilmenevän omistuksen kuullessa muodollisille omistajille eli niin sanotulle hallinnointipalveluyritykselle. Tosiasiallinen määräysvalta kuuluu velalliselle sillä perusteella, että oikeudellinen omistaja on sitoutunut hoitamaan omaisuutta edunsaajan määräämällä tavalla ja edunsaajalle on annettu laaja valtakirja, joka oikeuttaa muun muassa yhtiön pankkitilien vapaaseen käyttämiseen. Velalliset ovat käyttäneet myös Trust-järjestelyjä, joissa ulkomaisesta uskotusta edunvalvoijasta tulee omaisuuden laillinen omistaja, mutta järjestely voidaan purkaa milloin tahansa velallisen niin halutessa. Mainitut oikeudelliset instituutiot ovat normaalisti hyväksyttäviä ja usein merkittäviä liiketoiminnan välineitä. Niitä on arvioitava toisin silloin, kun niitä käytetään hyväksi velvoitteiden kiertämisessä.

Ulosottoa ei ole nimenomaista säännöstä, jonka nojalla edellä mainitun kaltaiset ulosoton kiertämiseen käytetyt järjestelyt voitaisiin sivuuttaa. Oikeustoimien pätemättömyys otetaan huomioon myös ulosottomenettelyssä. Varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929), jäljempänä *oikeustoimilaki*, 34 §:ssä tarkoitettua valeoikeustoimessa eli niin sanotussa simuloidussa oikeustoimessa kumpikaan osapuoli ei ole tarkoittanut, että oikeustoimi on todellinen, eli tahto tehdä oikeustoimi puuttuu. Valeoikeustoimi on pätemätön, ja pätemättömyyteen voi vedota kumpikin osapuoli samoin kuin velkojat. Velkojan saattaa kuitenkin olla vaikea vedota valeoikeustoimen pätemättömyyteen, koska osapuolten todellisen tahdon toteennäyttäminen on usein ongelmallista. Jos oikeustoimi voidaan osoittaa näennäiseksi, se on vaikutukseton ulosottomenettelyssä ilman nimenomaista säännöstäkin. On kuitenkin epäselvää, voidaanko Limited- ja Trust-järjestelyjä tai nii-

den yhdistelmiä pitää näennäisoikeustoimina oikeustoimilain 34 §:ssä tarkoitetussa mielessä, koska se koskee oikeustoimitahdon puuttumista ja sen seurauksena yksittäisen oikeustoimen pätemättömyyttä. Esimerkiksi veroparatiisijärjestelyissä yksittäiset oikeustoimet eivät välttämättä ole valeoikeustoimia ja siten pätemättömiä. Sen sijaan näitä järjestelyjä voidaan usein pitää kokonaisuutena objektiivisesti arvioiden keinotekoisina. Toisin järjestelyihin saattaa sisältyä yksittäisiä valeoikeustoiminakin tehtyjä osake- ja muita luovutuksia.

Ulosottolain 4 luvun 10 §:n mukaan velallisella oleva hallinta luo omistusoikeusolehtaman. Tätä olettaa sivullinen voi horjuttaa esittämällä todennäköisiä syitä omistusoikeutensa tueksi. Todistustaakka on siten käännetty. Pykälän tarkoituksena on järjestää sivullisen suoja niissä tapauksissa, joissa omaisuus on velallisen hallinnassa. Jos taas omaisuus on sivullisen hallussa, se voidaan ulosmitata velallisen velkojen suorittamiseksi, jos omaisuus olosuhteista päätellen todennäköisesti kuuluu velalliselle. Kun ulosmittaus perustuu tällaiseen todennäköisyyssnäyttöön, täytäntöönpanoriitaosoitus on pykälän mukaan aina annettava. Pykälässä säänneltyä omistusoikeuskysymystä tarkastellaan näin ollen lähinnä näytön kannalta. Toisinaan ulosoton kiertämistä koskevissa järjestelyissä voidaan esittää näyttöä siitä, että omaisuus kuuluu sivulliselle. Ongelmana vain on se, että sivullista ei voida pitää velalliseen nähden erillisenä intressitahona.

Oikeuskäytännössä on eräissä tapauksissa hyväksytty veroparatiisiyhtiölle kuuluvan omaisuuden ulosmittaus velallisen saatavien suorittamiseksi, esimerkiksi Helsingin hovioikeuden päätös 1655, 26.5.1998 U 98/30, ei lainvoimainen, ja tuomio 2501, 25.8.1998 S 98/509, ei lainvoimainen. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöstä asiasta ei vielä ole. Ensin mainitussa ratkaisussa veroparatiisiyhtiön omistusoikeutta arvioitiin lähinnä näytökysymyksenä. Jälkimmäisessä ratkaisussa asiaa tarkastellaan myös velallisen ja veroparatiisiyhtiön samaistamisen näkökulmasta. Käräjäoikeuden päätöksessä todetaan muun muassa, ettei mikään viitannut siihen, että yhtiön takana olisi oikeudenkäynnin näkökulmasta katsottuna tosiasiallisesti ulosmittausvelallisen lisäksi joku tai joitakin muita luonnollisia henkilöitä, joilla olisi tieto jutusta. Päätöksessä todetaan ulosmittausvelallisen ja kantajan täydellinen samaistettavuus

ja se, että kanteen perusteena olevat asiakirjat olivat yksin ulosmittausvelallisen laatimia. Omaisuus oli ollut sitä takavarikoitaessa velallisen hallussa. Käräjäoikeus katsoi, että ilman ulkopuolista näyttöä ei voitu pitää selvitettyinä omaisuuden luovutusta maksuksi sivulliselle. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden ratkaisun perusteluineen.

Myös takaisinsaannista konkurssipesään annettua lakia (758/1991), jäljempänä *takaisinsaantilaki*, voidaan soveltaa konkurssissa ja ulosotossa velkojen vahingoksi tehtyihin keinotekoihin järjestelyihin. Tosin kaikkien järjestelyn takana olevien luovutustointien selvittäminen saattaa osoittautua ylivoimaiseksi. Takaisinsaantisäännösten tarkoituksena on palauttaa velkojille se varallisuusarvon menetys, jonka velallisen velkojen vahingoksi tekemät luovutukset ovat aiheuttaneet, mutta toisaalta järjestää luovutuksensaajan oikeusturva muun muassa peräytymistä koskevien aikarajojen kautta. Tämä lähtökohta viittaa aitoon ja velalliseen nähden erilliseen, olkoonkin usein läheiseen intressitahoon. Silloin kun tällaista intressitahoa ei ole, vaan kysymys on oikeudellisen muodon hyväksikäyttämisestä ulosoton pakollemiseksi, takaisinsaantisäännösten soveltaminen olisi tarpeettoman raskas menettely. Siitä huolimatta, että sivullistaho erillisenä oikeushenkilönä voisi olla asianosaiskelpoinen prosessissa, useimmiten velallinen itse käyttäisi puhevaltaa keinotekoisien järjestelynsä puolesta. Lisäksi takaisinsaantilain perusajatus siitä, että kun aikaa on kulunut riittävästi, sivullisen saantoa on suojattava, sopii huonosti keinotekoihin järjestelyihin, joissa ajan kulumisella ei ole vastaavaa merkitystä.

Ulosottokäytännössä on havaittu myös veroparatiisijärjestelyihin nähden vähäisempiä varallisuusarvoja koskevia, mutta kuitenkin velallisten yhdenvertaisuuden ja velkojen kannalta epäasianmukaisina pidettäviä menettelyjä. Harvinaista ei esimerkiksi ole se, että velallinen ottaa kokonaan tai lähes kokonaan palkkansa luontoisetuina. Ulosottolain 4 luvun 6 b §:n 1 momentin mukaan palkan määrää laskettaessa on otettava huomioon myös siihen kuuluvien luontoisetujen arvo paikkakunnalla yleisesti käyvän hinnan mukaan. Säännös ei kuitenkaan mahdollista täytäntöönpanoa, jos luontoisetujen yhteenlaskettu arvo vastaa käypää palkkaa.

Ulosottolain 4 luvun 9 b §:n mukaan ulosottomies voi arvioida kohtuullisen palkan

määrän silloin, kun velallinen ilmeisesti ulosmittausta välttääkseen työskentelee toiselle kuuluvassa yrityksessä palkatta tai selvästi pienempää korvausta vastaan kuin mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan. Sen jälkeen kun säännöksen soveltamisala vuonna 1996 laajennettiin koskemaan elatusapujen lisäksi muitakin saatavia, havaittiin, että ulosoton välttämiseksi useat velalliset siirsivät osakeyhtiön koko osakekannan itselleen. Jos velalliselle kuuluva yritys toimii toiminimenä, siihen kuuluva omaisuus ja tulo jo nykyisinkin samaistuu velalliseen.

Myös lainanottoa etenkin luotollisen pankkitilin muodossa on muutamissa tapauksissa käytetty hyväksi ulosoton välttämiseksi. Luotolliset tilit ovat yritystoiminnassa hyödyllisiä ja välttämättömiäkin, koska ne mahdollistavat sovittujen tiliehtojen puitteissa joustavat luottojärjestelyt. Niissä tilille tulleet varat ovat olleet luoton takaisinmaksua ja tililtä nostetut varat tavallaan lisäluoton ottamista sovituissa puitteissa. Jos tilin saldo on pidetty jatkuvasti luoton puolella, ulosottomies ei ole voinut ulosmitata tililtä varoja. Laajojen tietojensaantimahdollisuuksiensa avulla ulosottomies on kuitenkin oikein kohdennetuin maksukiellon yleensä voinut estää varojen ohjautumisen luotolliselle tilille. Ulosottokäytännössä tunnetaan tapauksia, jotka tosin ovat harvinaisia, joissa velallinen on voinut käyttää hyväkseen maksun suorittajien suurta lukumäärää, jolloin ulosottomies ei ole käytännön syistä pystynyt antamaan heille kaikille maksukieltoa. Tällainen tilanne on saattanut muodostua esimerkiksi silloin, kun lehti- tai muu vastaava asiamies ohjaa tilaajamaksuja luotolliselle tilille.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Esityksen tarkoituksena on täydentää ulosottolakia säännöksillä, joiden nojalla voitaisiin tehdä ehdotuksessa mainitut keinotekoiset järjestelyt vaikutussettomiksi silloin, kun tällainen järjestely johtaisi ulosoton estymiseen velkojen vahingoksi. Säännöksiä laadittaessa on pyritty huolehtimaan erityisesti sivullisen oikeusturvasta. Ehdotettuja säännöksiä pidetään perusteltuina velallisten tasa-
puolisen kohtelun edistämisen, maksumoraa-

lin ylläpitämisen ja velkojen intressien suojaamiseksi. Ulosoton välttely keinotekoisin järjestelyin on erityisen paheksuttavaa silloin, kun velkoja itse on taloudellisesti heikossa asemassa. Tällaisia velkoja ovat usein elatusavun saaja, takaaaja tai muu vastaava yksityishenkilö taikka rikoksen uhri tai muu vahingonkorvauksen saaja.

Ulosotto 2000 -toimikunnan mietinnön mukaan on nähtävissä, että ulosottomenettelyä pyritään tulevaisuudessakin tehostamaan, kuitenkin niin, että asianosaisten ja sivullisten oikeusturvasta huolehditaan. Tehostamisen painopisteen tulisi toimikunnan mukaan olla tilanteissa, joissa velallinen epäasianmukaisin keinoin yrittää vältellä täytäntöönpanoa. Toimikunnan mietinnössä todetaan, että tehokkuuden tavoittelemisen silloin, kun kysymys on valeoikeustoimia tai takaisin-saantiperusteen rasittamia järjestelyjä tehneestä taikka varansa ulkomaiseen omistukseen siirtäneestä velallisesta, on ilmeisesti suhteellisen laajasti hyväksytty tavoite.

Ulosotto 2000 -toimikunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että tehokkuuden lisääminen selvästi maksuhaluttomien velallisten kohdalla on merkityksellistä ulosoton uskottavuuden ja ennaltaehkäisevän vaikutuksen lisäksi myös yhteiskuntamoraalin ja velallisten keskinäisen tasa-arvon näkökulmasta. Kansalaisten oikeustajua loukkaa mietinnön mukaan se, jos ulosottolaitos kykenee tehokkaaseen toimintaan palkansaajien ja muiden "heikkojen" velallisten kohdalla, mutta joutuu antamaan periksi sellaisten velallisten edessä, joilla on taloudellisia mahdollisuuksia järjestellä varansa ulosoton ulottumattomiin.

Valtioneuvoston toimintaohjelmassa talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi päämääräksi aikaisemman vastaavan ohjelman tavoin asetetaan talousrikollisuuden ja harmaan talouden sekä niiden aiheuttamien vahinkojen merkittävä vähentäminen.

Ulosotto 2000 -toimikunnan lausumat yhdessä valtioneuvoston toimintaohjelmassa ilmaistujen päämäärien kanssa ilmentävät myös tämän esityksen tavoitteita. Tällainen tavoitteenasettelu ei ole ristiriidassa ulosottomenettelyn sosiaalisten painotusten tai eri menettelytapojen inhimillistämisen kanssa. Ulosottolainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä onkin päinvastoin tarkoitus kehittää esimerkiksi vapaakuukausijärjestelmää palkan ulosmittauksessa, selvittää ulosoton

hyväksyttävää enimmäiskestoa sekä uudistaa muun muassa häättöä koskeva menettely.

Oikeudellisten muotojen väärinkäyttö on estettävissä säännöksellä, jonka mukaan on mahdollista jättää huomiotta eli sivuuttaa keinotekoiset järjestelyt. Vastaavantyyppinen säännös on myös verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 28 §:n 1 momentissa. Momentin mukaan verotusta toimitettaessa on meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa, vaikka jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Säännös on kuulunut oikeusjärjestyksemme jo noin neljän vuosikymmenen ajan. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamiseen rinnastettava säännös on myös palkkaturvalain (649/1973) 2 a §:ssä, jonka mukaan työntekijällä ei ole oikeutta palkkaturvaan sellaisen sopimuksen tai sopimukseen rinnastettavan tosiasiallisen järjestelyn perusteella, joka on ilmeisesti tehty siinä tarkoituksessa, että valtio maksaisi työntekijälle työsuhteesta johtuvan saatavan palkkaturvana. Vastaava säännös sisältyy myös hallituksen esitykseen uudeksi palkkaturvalaiksi (HE 104/1998 vp). Ehdotuksen 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan palkkaturva voidaan evätä, jos työntekijän saatava perustuu sopimukseen tai järjestelyyn, joka on ilmeisesti tehty palkkaturvan saamiseksi.

Common law'n mukaisessa tuomioistuinkäytännössä on vakiintunut periaate, jonka mukaan yhtiömuotoa ei sallita käytettävän petoksen tekemiseen taikka välikappaleena sopimusvelvoitteiden tai muiden laillisten velvoitteiden välttämiseksi. Tietyissä tilanteissa tuomioistuimet ovat sivuuttaneet tai jättäneet huomiotta yhtiön erillisen oikeushenkilön luonteen ('lifting the veil of incorporation').

Ulosottomenettelyssä on tärkeää huolehtia siitä, että ulosmittaus ei aiheuta menetyksiä sivullistaholle. Keinotekoisien oikeudellisten muodon sivuuttaminen ei saa näin ollen loukata sivullisen oikeuksia, vaan sivuuttamisessa tulee olla kyse yksin velallisen intresseistä, jotka on piilotettu oikeudellisen kulis-sin taakse.

Koska suomalaisilla ulosottoviranomaisilla on toimivalta ainoastaan Suomen valtion alueella, keinotekoisien varallisuusjärjestelyn sivuuttamista koskeva säännös olisi käytettävissä vain, jos omaisuus on Suomessa. Jos omaisuus sen sijaan on ulkomailla, suoma-

laisilta ulosottoviranomaisilta puuttuu toimivalta. Velkoja voi turvautua tällöin esimerkiksi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehdyn yleissopimuksen (SopS 44/1993), jäljempänä *Luganon sopimus*, mukaiseen menettelyyn.

Myös muut jaksossa 2 kuvatut keinotekoiset järjestelyt voidaan tehdä vaikutuksettomiksi nimenomaisilla säännöksillä. Näissä järjestelyissä on kysymys tosiasiallisista menettelytavoista eikä niinkään oikeudellisen muodon hyväksikäyttämistä. Tyypillistä näille tosiasiallisille järjestelyille on, että ne poikkeavat olennaisesti tavanomaisesta ja että niissä usein myös toinen osapuoli toimii yhteisymmärryksessä velallisen kanssa ulosoton kiertämiseksi.

Ehdotetut keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ovat suhteellisen pitkälle meneviä. Oikeusturvakysymykset on pyritty ottamaan huomioon paitsi säännösten muotoilussa, myös siten, että kaikki nyt ehdotetut menettelyt kuuluisivat lakimieskoulutuksen saaneen ulosottomiehen yksinomaiseen toimivaltaan. Ulosottomiehille tullaan järjestämään tarvittava koulutus. Oikeusministeriö tulee myös seuraamaan nyt ehdotettujen säännösten soveltamiskäytäntöä. Ulosottovelituksen tai täytäntöönpanoriitakanteen kautta asianosaisilla olisi normaaliin tapaan oikeus saada ulosottomiehen ratkaisut myös tuomioistuinkontrolliin.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Jotta voitaisiin vähentää niitä menetyksiä, joita keinotekoiset järjestelyt aiheuttavat velkojille, ulosottolain 4 luvun 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, joka mahdollistaisi tällaisen järjestelyn sivuuttamisen. Momentin mukaan sivullisen omistusoikeusväite ei estäisi täytäntöönpanoa, jos sivullisen aseman havaitaan perustuvan sellaiseen varallisuus- tai muuhun järjestelyyn, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta ottaen huomioon velallisen omistajan määräysvaltaan verrattava valta tai verrattavat toimet taikka hänen saamansa edut ja muut vastaavat seikat. Lisäksi edellytyksenä on, että sellaista oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojen ulottumattomissa. Ulosmittausta ei kuitenkaan saisi toimittaa, jos järjestelyssä mukana oleva sivullinen

saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. Momentti koskisi myös tuloa, jota velallinen ohjaa keinotekoiseen järjestelyyn.

Uusi momentti sallisi näin ollen ainoastaan keinotekoisien oikeudellisen muodon sivuuttamisen, mutta ei sivullisen oikeudellista oikeuden loukkaamista. Ehdotettu säännös olisi muuhun täytäntöönpanoon nähden toissijainen.

Säännös koskisi erilaisia keinotekoisia järjestelyjä, joissa tiettyä juridista muotoa käytetään yksinomaan julkisivuna. Säännös selkeyttäisi sellaisen tilanteen oikeudellista arviointia, jossa velallisen tekemiä oikeustoimia ei voida pitää pätemättöminä valeoikeustoimina oikeustoimilain 34 §:n sanamuodon mukaisen tulkinnan mukaan eikä myöskään tekaistuinasiakirjoina, vaan jos on esitetty näyttö omistusoikeuden kuulumisesta sivulliselle, mutta tätä ei kuitenkaan voida pitää sivullisena ulosottolaisa tarkoitettussa perinteisessä mielessä ja siten sivullisen suojan tarpeessa olevana, vaan kysymys on yksin velallisen intresseistä. Koska näissä tilanteissa takaisinsaantioikeudenkäyntikin saattaa olla tarkoitustaan vastaamaton, on perusteltua ottaa lakiin nimenomainen säännös niistä edellytyksistä, joilla oikeudellinen muoto voidaan sivuuttaa, etenkin kun otetaan huomioon, että näissä järjestelyissä saattaa olla kysymys huomattavista varallisuusarvoista.

Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus miltään osin rajoittaa kenenkään oikeutta valita tarkoituksenmukaisena pitämänsä oikeudellinen muoto elinkeinonsa tai liiketoimintansa harjoittamista varten. Ehdotettu säännös merkitsisi vain sitä, että velallisen mahdollisuutta asettaa juridinen muoto pelkäksi keinotekoiseksi täytäntöönpanon esteeksi rajoitetaan. Keinotekoisien muodon sivuuttaminenkaan ei merkitsisi järjestelyn siviilioikeudellista purkautumista, vaan ainoastaan järjestelyn oikeusvaikutusten sivuuttamista siltä osin kuin järjestely estää velkojen maksamisen.

Oikeudellisilla instituutioilla keinottelua velkojen maksamisen välttämiseksi ei voida pitää hyväksyttävänä ja yleisen oikeustajun mukaisena. Ulosoton kiertämistä koskevan yleissäännöksen lisääminen ulosottolakiin mahdollistaisi sen, että ainakin osa räikeimmistä tulevaisuudessa syntyvistä uusista ulosoton kiertämisluodoista, joita nyt ei pystytä ennakoimaan, voidaan tehdä vaiku-

tuksettomiksi. Säännöksellä olisi siten ilmeisesti myös ennaltaehkäisevä vaikutus.

Ehdotettu säännös merkitsisi sitä, että siviilioikeudellisesti sinänsä pätevän oikeudellinen muoto voitaisiin ulosottomenettelyssä sivuuttaa. Kysymyksessä olisi periaatteellisesti merkittävä lainsäädäntöratkaisu edellytyksistä, joiden vallitessa ulosotto-oikeudellinen ratkaisu voisi poiketa siitä lopputuloksesta, johon asiassa siviilioikeudellisesti päädyttäisiin. Tämä poikkeaminen ei kuitenkaan saa loukata sivullisen todellista oikeutta, vaan ainoastaan rajoittaa velallisen mahdollisuutta velkojensa vahingoksi hyödyntää oikeusjärjestyksen muihin tarkoituksiin kehittämiä oikeudellisia muotoja. Kysymys on näissä tilanteissa "muodosta vailla aineellista sisältöä". Velallinen voi ehkäistä riskin säännöksen soveltamisesta ottamalla huomioon jo etukäteen, ettei oikeusjärjestys tarjoa etua siitä, että omaisuusjärjestely on ehdotetussa säännöksessä tarkoitettulla tavalla keinotekoinen.

Ehdotettu säännös ei rajoittaisi nykyisiä mahdollisuuksia jättää tietty oikeustoimi tai järjestely muulla perusteella huomiotta. Esimerkiksi vale- eli näennäisoikeustoimeksi osoitettu sopimus olisi rajoituksetta tehoton ulosottomenettelyssä suoraan oikeustoimilain 34 §:n nojalla kuten nykyisinkin. Samoin oikeustoimi, jota ei ole koskaan tehtykään, vaan jossa kysymys on tekaistusta asiakirjasta, olisi vaikutukseton.

Myös silloin, kun sivullinen on niin sanottu valeomistaja, omaisuus voidaan jo nykyisinkin ulosmitata velallisen velkojen suorittamiseksi ja omaisuus kuuluu velallisen konkurssipesään. Tällainen "omistus toisen lukuun" saattaa syntyä sopimussuhteen perusteella. Näissä tilanteissa ulosottovelalliselä on omistajan valta objektiin, vaikka hänen sopimuskumppaninsa esiintyy omistajana ulospäin. Näihin bulvaanisuhteisiin tosin saattaa liittyä vaikeita näyttöongelmia todellisen omistajan selvittämiseksi. Yhteistä välikäsisuhteille ja ehdotetussa ulosottolain 4 luvun 9 §:n 4 momentissa tarkoitetuille keinotekoisille omaisuusjärjestelyille on se, että välikäden tai järjestelyssä mukana olevan sivullisen asema velalliseen nähden on täysin epäitsenäinen. Sopimusosapuolen tai järjestelyn tehtävänä saattaa olla pelkästään, että tämä "on" omistaja ulospäin, jotta esiintä tai omaisuutta ei käytettäisi ulosotto- tai konkurssimenettelyssä velallisen velkojen suorittamiseksi.

Ulosottolain 4 luvun 9 §:ään ehdotettu lisäys merkitsisi, että ulosmittauksen oikeutus perustuisi objektiivisesti havaittaviin ristiriitaisuuksiin muodollisen omistusoikeuden ja omaisuuden hallinnan, määräysvallan, velallisen saamien etujen ja muiden sellaisten omistukseen normaalisti liittyvien ulkoisten tunnusmerkkien välillä. Tämä ristiriita synnyttäisi ulosottolain 4 luvun 10 §:ssä säädettyyn hallinnan luomaan omistusoikeusoletta- maan rinnastettavan ulosoton oikeutusperusteen. Sivullinen voisi kuitenkin esittää vastanäyttöä siitä, että ristiriidasta huolimatta ulosmittaus todennäköisesti loukkaisi hänen todellista oikeuttaan. Vastaava käännetty todistustaakka on myös ulosottolain 4 luvun 10 §:ssä silloin, kun omaisuuden hallinta on ollut velallisella. Koska ehdotettu säännös merkitsisi nimiperiaatteen syrjäytymistä pykälässä säädettyjen edellytysten vallitessa, sivullisen oikeusturvan on katsottava edellyttävän, että ulosottomenettelyssä sivulliselta ei voida vaatia täyttä näyttöä oikeuksiensa loukkaamisesta, vaan jo todennäköisyysnäyttö estäisi ulosmittauksen.

Vastaavien perusteiden mukaan arvioitaisiin se, kuuluuko tietty omaisuus konkurssipesään. Konkurssisäännön (31/1868) 45 §:n mukaan konkurssipesään näet luetaan kaikki se ulosmittauskelpoinen omaisuus, joka velallisella konkurssin alkaessa oli tai joka ennen konkurssin päättymistä velalliselle tulee, sekä kaikki mitä takaisinsaannista konkurssipesään annettujen säännösten mukaisesti voidaan saada pesään takaisin. Siltä osin kuin tällainen omaisuus ei ole esimerkiksi erottamisedun alaista, se kuuluisi myös velallisen konkurssipesään. Näin ollen myös konkurssissa voitaisiin sivuuttaa vastaavat keinotekoiset, todellisuutta vastaamattomat omaisuusjärjestelyt, joihin ei liity myöskään sivullisen intressejä.

Luontoisetujen hyväksikäyttö ehdotetaan estettäväksi ulosottolain 4 luvun 6 b §:ään lisättävällä uudella 3 momentilla. Jos palkka ilmeisesti ulosoton välttämiseksi otetaan liiallisina ja perusteettomina luontoisetuina, menettely voitaisiin momentin nojalla sivuuttaa ja antaa maksukielto ikään kuin riittävä määrä palkasta suoritettaisiin rahana.

Ulosoton välttämiseksi tapahtuva alipalkalla työskenteleminen itselle kuuluvassa yrityksessä ehdotetaan estettäväksi ulosottolain 4 luvun 9 b §:n soveltamisalan laajentamisella. Esimerkiksi osakeyhtiö, jonka osakkeet velallinen itse omistaa, on erillinen oi-

keushenkilö, jonka hyväksi velallinen ei ilman syytä saisi tehdä velkojiansa vahingoksi vastikkeetonta työtä. Näissä tapauksissa on epäiltävissä, että velallinen ohi kirjanpidon tai muulla tavoin saa varoja tai etuuksia yrityksestä etenkin, jos hänen ulkoiset elämänpuitteensa osoittavat suhteellisen runsasta varojen käyttöä. Toisaalta kun velallinen käyttää myös omistajan määräysvaltaa yrityksessä, hänellä tulisi olla oikeus valita se muoto, jossa hän saa yrityksestä hyvikkeen työelleen. Velallinen saattaa ottaa hyvikkeen esimerkiksi osinkona. Koska yrittäjän saama korvaus omasta työstä muodostaa luonnollisen joustovaran kannattavuusongelmien satuessa, ehdotetaan, että säännöstä voitaisiin soveltaa vain räikeisiin tapauksiin. Kohtuullisen palkan määrittäminen edellyttäisi, että palkan pienuuden liittymistä ulosoton välttämiseen voidaan pitää selvänä.

Luotollisen tilin muodossa tapahtuva ulosoton välttely ehdotetaan estettäväksi lisäämällä ulosottolain 3 lukuun uusi 36 a §. Pykälässä on pyritty pitämään huolta siitä, että normaali luotonanto ei häiriintyisi edes silloin, kun kysymyksessä on ulosottovelallinen. Tämän vuoksi luottojärjestelyn sivuuttaminen edellyttäisi, että luotonantaja on tietoinen tällaisesta mahdollisuudesta jo ennen luoton tai lisäluoton myöntämistä.

Asianosaisten oikeusturva edellyttää, että ehdotetut toimet kuuluisivat lakimieskoulutuksen saaneen kihlakunnanvoudin, nimismiehen tai maakunnanvoudin yksinomaiseen toimivaltaan.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä julkistaloudellisia vaikutuksia. Esitys saattaa välillisesti jossain määrin lisätä ulosottotoimen erikoisperinnän työ määrää. Ehdotetut säännökset antavat aikaisempaa selkeämmän lainsäädännöllisen tuen puuttua erilaisiin keinotekoisin järjestelyihin, mikä saattaa jonkin verran lisätä vaikeasti selvitettävien ja voimavaroja vaativien ulosottoasioiden lukumäärää. Kysymyksessä ei oletettavasti kuitenkaan ole tuntuva asiamäärän lisäys. Ehdotetut säännökset todennäköisesti lisäisivät vastaavasti myös ulosottovalitusten ja täytäntöönpanoriitojen määrää. Tuomioistuinratkaisujen viipyminen saattaa olla erityisen haitallista niin ulosoton tuloksellisuuden kuin sivullisen oikeussuojankin kannalta ehdotuksessa tarkoitetuissa ulosottoasioissa.

Tämä seikka tulee ottaa huomioon seurattaessa tuomioistuinresurssien riittävyyttä.

Esityksen mukaiset tehostamiskeinot saatavat osaltaan johtaa siihen, että epäasianmukaisia ulosoton välttelykeinoja käyttäneet velalliset siirtyvät uusiin järjestelyihin, harmaan talouden pariin taikka syyllistyvät rikolliseen menettelyyn. Näiden haittojen pienentämiseksi ulosottomenettelyä on toisaalta tarkoitus kehittää velallismyönteisemmäksi etenkin niissä tilanteissa, joissa velallinen on pahoin ylivelkaantunut. Enimmäiskeston määrittäminen ulosottomenettelylle ja pitkäkestoisien ulosottomenettelyn häittävaikutusten vähentäminen saattaisivat ainakin joissakin tapauksissa edesauttaa velallisen yhteistyöhalun ja oma-aloitteellisuuden syntyä.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatoimena.

Ehdotuksesta järjestettiin kuulemistilaisuus, johon kutsuttiin yhteensä noin 40 edustajaa eri ministeriöistä, tuomioistuinlaitoksesta, lääninhallituksista, ulosottohenkilöstöstä sekä elinkeinoelämän, perintätoimen ja veronmaksajain järjestöistä. Kuulemistilaisuudessa ja saaduissa lausunnoissa ehdotukseen suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Kuulemistilaisuuden jälkeisessä jatkovalmistelussa on pyritty ottamaan huomioon lausunnoissa esitettyjä huomautuksia. Oikeusministeriössä on laadittu kuulemistilaisuudesta ja saaduista lausunnoista tiivistelmä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys koskee säännöksiä, joiden uudistaminen tai lisääminen ulosottolakiin olisi muutoin kuulunut vireillä olevan ulosottolainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteyteen. Koska keinotekoisien varallisuusjärjestelyjen epäasianmukainen hyväksikäyttö ulosoton pakoilemiseksi on kasvanut havaittavasti, on katsottu perustelluksi antaa tämä erillisesitys. Ulosottolain kokonaisuudistuksen kahden seuraavan osavaiheen eli ulosottolain 3 ja 4 luvun uudistamisen yhteydessä on luonteva tilaisuus tarkistaa nyt ehdotettavia säännöksiä, jos tällainen tarve ilmenee esimerkiksi siitä syystä, että säännökset ovat

aiheuttaneet oikeusturvaongelmia. Oikeusministeriön tarkoituksena on seurata nyt ehdotettujen säännösten soveltamiskäytäntöä mahdollisten epäkohtien havaitsemiseksi.

6.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Suomalaisilla ulosottoviranomaisilla on toimivalta vain Suomen alueella. Myös nyt

ehdotetut säännökset koskevat tilannetta, jossa omaisuus on Suomessa. Muissa tapauksissa täytäntöönpanon tehostaminen kuuluu meneillään olevaan Brysselin ja Luganon sopimusten uudistustyöhön, jota tehdään Euroopan unionin työryhmässä. Erityisesti niin sanotun eksekvatuurimenettelyn kehittäminen ja turvaamistointen tehostaminen ovat kansainvälisen täytäntöönpanon kannalta keskeisessä asemassa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

5 §. *Ulosottomiehen yksinomainen toimivalta.* Luoton takaisinmaksua koskevan ehdotetun 3 luvun 36 a §:n mukaisen kiellon antaminen edellyttää sellaista luottojärjestelyn luonteen arviointia, jonka tulee kuulua ulosottomiehelle. Suurimääräisten luottoisetujen katsominen 4 luvun 6 b §:n 3 momentin vastaisiksi merkitsee työntekijän ja työnantajan palkkajärjestelyjä koskevan sopimuksen sivuuttamista tältä osin. Tällainen poikkeuksellinen toimi on syytä uskoa itsensä ulosottomiehen harkintaan. Ulosottolain 4 luvun 9 §:n 4 momenttiin ehdotettu keinotekoista oikeudellista järjestelyä koskeva sivuuttaminen edellyttää hyvää juridiikan hallintaa, ja näin sen tulisi kuulua ulosottomiehen yksinomaiseen toimivaltaan. Kohtuullisen palkan arviointiin perustuvan maksuvelvoitteen asettaminen ulosottolain 4 luvun 9 b §:n nojalla kuuluu nykyisinkin ulosottomiehen yksinomaiseen toimivaltaan.

Mainitut ulosottomiehen yksinomaista toimivaltaa koskevat lisäykset ehdotetaan tehtäväksi ulosottolain 1 luvun 5 §:n 1 kohtaan.

3 luku. Yleisiä säännöksiä tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanosta

36 a §. Ulosottolaissa ei rajoiteta velallisen oikeutta suorittaa velkojaan vapaaehtoisesti ulosoton aikana. Ulosottovelkojen ja muiden velkojen välisen kilpailutilanteen säänteleminen johtaisi helposti siihen, että kaikki ulosottovelallisen maksut hoidettaisiin ulosoton kautta, mikä ei olisi käytännössä mahdollista.

Mainittu kilpailutilanne on kuitenkin perusteltua säännellä silloin, kun velallinen käyttää luotollista pankkitiliä hyväkseen estääkseen tilille ohjaamiensa tulojen ulosmittaamisen. Ei voida pitää hyväksyttävänä sitä, että velallinen nostaa varoja tililtä eli lisää ottamansa luoton määrää, mutta lyhentää sitä aina vastaavasti ohjaamalla tulonsa tälle tilille, jolloin luottolaitoksen saatava lyhentyä ulosottovelkojen vahingoksi, mutta tehtyjen nostojen vuoksi saldo ei kuitenkaan nouse osoittamaan velallisen saatavaa pankilta. Ulosottolain 3 lukuun ehdotetaan lisättäväksi

uusi 36 a §, jonka avulla voitaisiin estää ulosoton välttely luotollista pankkitiliä tai muuta vastaavaa luotonottoa hyväksikäyttäen. Näissä tilanteissa kysymys ei ole todellisesta luoton tarpeesta, vaan luotollisen tilin käyttämisestä normaalin pankkitilin korvikkeena ulosoton välttämiseksi. Tällaisessa keinotekoisessa järjestelyssä ensisijaisiksi asetettaisiin ulosottovelkojen intressit. Periaate on yhdenmukainen esimerkiksi takaisin saantilain säännösten tarkoituksen kanssa.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan jos havaitaan, että velallinen ilmeisesti ulosoton välttämiseksi luotollista tiliä tai muuta vastaavaa luotonottoa hyväksikäyttäen nostaa lisää luottoa ja ohjaa saataviaan tai tuloaan tällaiselle tilille, ulosottomies saa kieltää velallista ulosottovelkojen vahingoksi maksamista takaisin tai muutoin suorittamasta kiellon antamisen jälkeen nostettua luottoa. Kielto voitaisiin pykälän nojalla antaa silloin, kun havaitaan, että velallinen ilmeisesti ulosoton välttämiseksi sopivin lisäluoton nostoin ja talletuksin pitää tiliä siten miinusaldoisena, että ulosotto estyy. Kielto voidaan antaa välittömästi silloin, kun velallinen pyrkii kiertämään jo kertaalleen annettua kieltä avaamalla toisessa rahalaitoksessa vastaavan tilin.

Ulosottomiehen olisi annettava kielto välittömästi tiedoksi myös luotonantajalle. Velalliselle annettu suorituskielto koskisi sellaista luottoa tai lisäluottoa, jonka luotonantaja olisi luotollisen tilin tai muun vastaavan luottojärjestelyn puitteissa tai muodossa velalliselle myöntänyt. Kielto koskisi sekä jo sovitun luottorajan hyväksikäyttämistä että uuden vastaavan luotollisen tilin avaamista siinä rahalaitoksessa. Kiellon vastainen suoritus olisi tehoton. Pykälän kiertämisen estämiseksi olisi tarpeen lisäksi säätää, että luotonantaja ei saisi käyttää kiellon tiedoksisaannin jälkeen myönnetyn luoton lyhenyksenä tarkoitetuista suorituksista myöskään kuittaukseen siltä osin kuin suoritukset vastaavat kiellon tiedoksisaannin jälkeen myönnettyä luottoa tai lisäluottoa.

Luotonantaja olisi velvollinen tilittämään ulosottomiehelle ulosottovelallisen tehotomalla toimella suorittamat varat uhalla, että tilittämättä jätetty määrä voidaan välittömästi ulosmitata luotonantajalta itseltään.

Velallista ja luotonantajaa olisi pykälän 2

momentin mukaan kuultava ennen 1 momentissa tarkoitettua kiellon antamista, jos se täytäntöönpanoa haittaamatta kävisi päinsä.

Pykälä koskisi vain luotollista tiliä tai muuta vastaavaa luottoa. Velallinen, joka tarvitsee normaalia luottoa rahoittaakseen hankkeitaan, olisi siihen ulosotosta huolimatta oikeutettu. Sen sijaan silloin, kun velallinen luotollisen tilin tyyppisellä luotonotolla, jossa hän omilla toimillaan voi tietyissä rajoissa määrätä kulloisenkin luoton määrän, ilmeisesti pyrkii välttämään ulosottoa, pykälää voidaan soveltaa.

Luotonantajan oikeusturva vaatii, että järjestelyn hyväksikäytön keskeyttäminen perustuu ulosottomiehen hänelle antamaan nimennomaiseen ilmoitukseen siitä, että jos uutta luottoa tai lisäluottoa myönnetään, velallisen suoritukset ovat tehottomia. Näin pykälä ei vaikuttaisi haitallisesti normaaliin luotonantoon eikä perustaisi luotonantajalle velvollisuutta selvittää ulosottoasian vireilläoloa. Sen jälkeen kun luottolaitos olisi saanut tiedon velalliselle annetusta suorituskiehllostä, se voisi sallia velallisen nostaa varoja luotolliselta tililtä eli ottaa luottoa tai lisäluottoa sillä riskillä, että tilille ohjautuvia varoja ei voitaisi tällaista luottoa vastaavilta osin käyttää näin syntyneen tai aikaisemman miinussaldon lyhentämiseen eikä muunkaan saatavan kuittaukseen, vaan varat olisi tilitettävä ulosottomiehelle.

Suorituskiehlto tulisi tarvittaessa peruuttaa itseoikaisulla ulosottoasian vireilläolon jatkuessa. Jos ulosotossa olevat saatavat tulevat suoritetuksi tai jos asiakirjat palautuvat varattomuuden tai muun ulosottoesteen vuoksi hakijalle ja ulosottoasian vireilläolo päättyy, lakkaisi myös suorituskiehlloin perusta. Ulosottomiehen tulisi ilmoittaa kiehlloin raukeamisesta molemmille osapuolille.

Jos luotonantaja myöntäisi suorituskiehlloin tiedoksi saatuaan uutta luottoa, suorituskiehlloin ei olisi merkitystä luotonantajan ja velallisen välisessä siviilioikeudellisessa suhteessa. Esimerkiksi sopimuksen pätemättömyys määräytyisi normaaliin pätemättömyysperusteiden mukaisesti. Ulosottomiehen tiedoksiantama suorituskiehlto aiheuttaisi kuitenkin sen, että velallisen suorittamat luoton takaisinmaksut olisivat ulosottoasian vireilläolon aikana tehottomia.

Pykälä koskisi luoton takaisinmaksamisen lisäksi myös muunlaisia suoritustapoja, muun muassa sitä, että velallinen osoittaa oman velallisansa maksamaan luotonantajal-

le ja muita vastaavia järjestelyjä, jotka merkitsevät suoritusta ulosottovelallisen varallisuudesta. Pykälä merkitsisi sitä, että kiehlloin tiedoksisaannin jälkeen myönnettyä kiehlloin tarkoitettua tililuottoa ei voitaisi suorittaa myöskään velallisen asettamasta vakuudesta.

Velalliselle annettu suorituskiehlto tulisi antaa luoton myöntäjälle tiedoksi yleensä todisteellisesti. Virkakirjettä voitaisiin vakiintuneeseen tapaan käyttää, jollei täytäntöönpanon varmuuden voida olettaa siitä kärsivän. Velalliselle suorituskiehlto voitaisiin antaa suullisestikin. Kiehlto olisi kuitenkin syytä varmentaa kirjallisesti.

4 luku. Ulosmittauksesta

6 b §. Ulosottolain 4 luvun 6 b §:n 1 momentissa luontoisedut rinnastetaan palkkaan. Palkasta ulosmitattavissa oleva määrä määritellään rahana maksettavan ja luontoisetuina suoritettavan palkan yhteismäärän perusteella. Pykälä on uudistettu vuonna 1996. Uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 106/1995 vp) todetaan ongelmaksi jäävän tilanne, jossa rahapalkkaa ei makseta juuri ollenkaan. Esityksen mukaan tähän ongelmaan on tarkoitus palata myöhempien osittaisuudistusten yhteydessä.

Nyt ehdotetaan, että ulosottolain 4 luvun 6 b §:ään lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan jos luontoisetujen arvo ilmeisesti ulosoton välttämiseksi on niin korkea, että rahana maksettavasta palkasta ei voitaisi ulosmitata lain edellyttämää määrää, ulosottomies saa velallista ja työnantajaa sekä tarvittaessa myös velkojaa kuultuaan antaa maksukiehlloin niin kuin riittävä määrä palkasta suoritettaisiin rahana. Luontoisedut otettaisiin normaaliin tapaan huomioon palkan kokonaismäärää laskettaessa. Tästä kokonaismäärästä määriteltäisiin ulosmitattavissa oleva osuus tavalliseen tapaan. Luontoiseduilla ei sinänsä olisi vaikutusta esimerkiksi suojaosuuden määrään. Jos rahapalkkaa ei kertyisi riittävästi, katsottaisiin, ovatko luontoisedut perusteltuja. Siltä osin kuin luontoisetuja ei voitaisi pitää perusteltuina, maksukiehlto annettaisiin kuten ne maksettaisiin rahana. Tilanteesta riippuen saattaisi jo yhdenkin luontoisedun laskeminen rahapalkaksi riittää ulosottoon menevän osuuden kattamiseen.

Luontoisetujen sivuuttamisen edellytyksekäsi momentissa asetetaan se, että luontoisetujärjestely on ilmeisesti tehty ulosoton välttäm-

miseksi eikä velallinen voi näyttää, että luontoisedut ovat tarpeen hänen ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseksi tai että ne muutoin olisivat perusteltuja. Tällainen velallisen todistustaakka olisi kohtuullinen, koska palkan ottaminen pääasiallisesti tai kokonaan luontoisetuina poikkeaa tuntu- vasti tavanomaisesta. Myös työnantajaa olisi kuultava. Luontoisetujen perusteltavuutta tarkasteltaisiin velallisen osalta itsenäisesti. Hyväksyttävänä ei voida pitää esimerkiksi menettelyä, jossa ulosoton estämiseksi velallinen ottaa palkkansa luontoisetuina ja velallisen ja hänen perheensä menot katetaan esimerkiksi puolison palkalla.

Esimerkiksi työsuhteauton käyttäminen niin sanotun vapaan autoedun muodossakin voi olla velallisen ammatti ja asuinpaikka huomioon ottaen perusteltua, mikäli autoetu muutoin ei ole selvästi ylimitoitettu. Velallisen ammatti saattaa edellyttää myös puhelin- etua. Normaalia asumistasoa edustavaa asuntoetua voitaisiin pitää perusteltuna. Jos- sain määrin tavanomaisen ylittävään asun- toetu olisi hyväksyttävä, jos asunnon saami- nen vapailta markkinoilta on hankalaa. Epä- selvässä tilanteessa tulee antaa merkitystä esimerkiksi lasten koulunkäynnille ja muille sosiaalisille seikoille, jotka puhuvat asun- toedun puolesta, samoin kuin velallisen työ- panoksen ja aseman merkitykseen työpai- kassa kokonaisuutena arvioiden. Myös ta- vanomaisia, työnantajan koko henkilöstöl- leen tarjoamia vähäisiä etuja voitaisiin pitää perusteltuina. Momentti on tarkoitettu sovel- lettavaksi räikeissä tapauksissa, joissa velal- linen nauttii sellaisia luontoisetuja, joita voi- daan pitää ylimääräisenä elintasona velkojen kustannuksella. Usein tällaiset luontoisedut liittyvät vapaa-ajankäyttöön tai harrastuksiin. Momentti soveltuisi myös silloin, kun velal- linen nauttii sinänsä tarpeellisia, mutta poik- keuksellisia luontoisetuja, jotka normaalisti kustannetaan itse (esimerkiksi kotona nautit- tava ravinto, vaatteet, sanomalehti ja kotita- louslyöt).

Luontoisetuna pidettäisiin pykälässä myös tosiasiallisesti vastikkeetonta käyttöoikeutta, jos omaisuus huomioon ottaen työnantajan tai muun 1 momentissa tarkoitettun käyttöoi- keuden luovuttajan toiminnan luonne on tar- koitettu pääasiallisesti velallisen yksityiseen käyttöön. Velallisella saattaa esimerkiksi olla yksityiskäyttönsään yksin tai yhdessä muiden kanssa omistamaansa osakeyhtiöön hankittu arvokas vene ilman että se muodollisesti

olisi luontoisetu. Tällöin yritys ei kirjanpi- dossaan tosin voi vähentää veneestä aiheutu- neita kuluja. Järjestely saattaa kuitenkin olla kannattava, koska venettä ei voitaisi ulosmi- tata velallisen omaisuutena, jollei kysymyk- sessä olisi ehdotetussa 4 luvun 9 §:n 4 mo- mentissa tarkoitettu keinotekoinen järjestely eikä sitä myöskään ilman lain muutosta voi- taisi pitää palkkaan rinnastettavana etuna. Jos tällainen etu ei ole vastikkeeton, vaan velallinen tosiasiallisesti suorittaa edun arvoa vastaavan korvauksen omaisuuden käytöstä, momenttia ei voitaisi soveltaa.

Työnantaja olisi hänelle tiedoksi annettun maksukiellon mukaisesti velvollinen vähin- tään kerran kuukaudessa tilittämään ulosmi- tatun määrän ulosottomiehelle. Säännöksen sanamuoto vastaisi tältä osin 4 luvun 9 b §:ää. Ulosottolain 4 luvun 18 d §:stä seuraa, että työnantaja viime kädessä vastaa itse siitä, että maksukielto toteutuu.

Ulosottomies voisi tarvittaessa antaa osoi- tuksen momentissa tarkoitettua maksukieltoa koskevan täytäntöönpanoriidan nostamiseksi, ja asianosaisilla olisi tämä mahdollisuus il- man osoitustakin. Kysymyksessä olisi sa- mantyyppinen ulosottomiehen työnantajalle asettama maksuvelvoite kuin käyvän palkan määräämisessä ulosottolain 4 luvun 9 b §:n nojalla. Kummassakaan tapauksessa ulosot- tomiehen asettama maksuvelvoite ei aiheuta välittömiä vaikutuksia työnantajan ja työnt- ekijän väliseen sopimukseen, vaan velvoittaa palkan maksajan noudattamaan ulosottomie- hen antamaa maksukieltoa.

9 §. Ulosottoa ei voida kohdistaa sivulli- sen omaisuuteen. Tämä tärkeä periaate il- menee ulosottolain 4 luvun 9 §:n 1 momen- tista, jonka mukaan velallisen pesästä ei saa ulosmitata mitään, joka havaitaan toisen omaksi, eikä ulosmittausta saa tehdä toisen haitaksi, jolla on oikeus velallisen tavaraan.

Ulosottolain 4 luvun 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan sivullisen omistusoikeusväite ei estäisi ulos- mittausta, jos havaitaan, että sivullisen ase- ma perustuu sellaiseen varallisuus- tai muu- hun järjestelyyn, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta ottaen huomioon velallisen omistajan määräysvaltaan verrattava valta tai verrattavat toimet taikka hänen saamansa edut ja muut vastaavat seikat. Lisäksi edelly- tettäisiin, että sellaista oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojen ulottu-

mattomissa. Ulosmittausta ei kuitenkaan saisi toimittaa, jos järjestelyssä mukana oleva sivullinen saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan.

Erilaisten toimien kautta on voitu päätyä omistusoikeuden eriyttämiseen taholle, joka ei vastaa velallisen veloista, mutta joka ei kuitenkaan edusta velalliseen nähden itsenäistä taloudellista intressitahoa. Ulosottomenettelyssä voitaisiin tässä tilanteessa menetellä niin kuin velallinen itse omistaisi omaisuuden muodollisestikin.

Ehdotus merkitsisi ulosotossa noudatetun nimiperiaatteen syrjäyttämistä momentissa säädetyillä edellytyksillä. Momentin soveltaminen ei edellyttäisi, että ulosottoviranomaiset saisivat selvytyksen kaikista järjestelyn takana olevista yksittäisistä oikeustoimista, niiden tarkoituksesta ja niihin liittyvistä asiakirjoista. Ulosottomiehen tulisi hankkia näyttö objektiivisesti havaittavista ristiriitaisuuksista, jotka oikeudellisen muodon ja asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksen välillä vallitsevat. Tällaisen ristiriidan olemassaolo toimisi samanlaisena ulosmittauksen oikeutusperusteena kuin ulosottolain 4 luvun 10 §:ssä tarkoitettu velallisella oleva esineen hallinta.

Ristiriitä järjestelyssä käytetyn oikeudellisen muodon ja asian varsinaisen luonteen tai tarkoituksen välillä voisi näkyä muun muassa siinä, että velallinen määrää omaisuudesta kuten omistaja taikka toimii muutoin omistajan tavoin. Myös velallisen järjestelystä saama etu, kuten käyttöoikeus olisi merkityksellinen. Kysymyksessä olisi kokonaisarviointi, jossa voitaisiin lisäksi ottaa huomioon muun muassa se, kuka rahoittaa omaisuuden ylläpidon, onko velallinen toimistaan jollekulle tilivelvollinen, ottaako muodollinen omistaja ohjeita velalliselta tai onko hän sitoutunut toimimaan velallisen ohjeiden mukaisesti, onko sivullisväitteen tekijä oikeutettu saamaan velalliselta korvausta omistajana esiintymisestäään, kuka saa mahdollisen tuoton ja hyödyn arvonnoususta ja vastaavasti kantaa riskin arvon alentumisesta taikka onko velallisen ja sivullisväitteen esittäjän välinen oikeussuhde tarkoitettu väliaikaiseksi tai milloin vain purettavaksi.

Koska nimiperiaatteen syrjäyttäminen on poikkeuksellinen toimi, olisi erityisen tärkeää, että ulosottomies tekisi sen jälkeen, kun sivullisen omistusoikeutta koskeva väite on esitetty, ulosottolain 3 luvun 32 a §:n 1 momentissa tarkoitettua perustellun päätöksen.

Perustelujen esittäminen sille, miksi ulosmittaus on katsottu voitavan suorittaa, on tärkeää sivullisen oikeusturvan kannalta. Jos sivullinen vasta väitteen johdosta annetun päätöksen jälkeen esittää säännöksessä tarkoitettua todennäköisyyttä oikeuksiensa loukkaamisesta, ulosmittaus tulee peruuttaa itseoikaisuna.

Se, että järjestelyä ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa näkyisi esimerkiksi siinä, että järjestelyyn on ryhdytty velkaantumisen uhatessa tai ylivelkatilanteessa taikka ettei järjestelystä mainita ulosottoselvityksessä. Ulosottolain 3 luvun 33 §:n 2 momentin mukaan ulosottoselvityksessä velallisen on annettava luovuttamastaan omaisuudesta sekä tekemistään oikeustoimista tiedot, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, voidaanko omaisuutta peräyttää ulosottoon. Näin ollen velallisen tietojenantoa koskevia säännöksiä voidaan tässä vaiheessa pitää riittävinä. Ulosottoselvitystä koskevat säännökset tarkistetaan ulosottolain 3 lukua koskevan osauudistuksen yhteydessä, jota koskeva valmistelu on vireillä oikeusministeriössä.

Sen sijaan on ollut tarpeen jo tässä yhteydessä ehdottaa, että se, mitä ulosottolain 3 luvun 34 e–34 g §:ssä säädetään ulkopuolisten velvollisuudesta antaa velallista koskevia tietoja ja näiden tietojen salassapidosta, koskisi myös ehdotetussa momentissa tarkoitettua sivullista koskevia tietoja. Jos ulosottomies on momentissa säädetyillä edellytyksillä oikeutettu samaistamaan velallisen ja keinotekoisen järjestelyn, esimerkiksi yhtiömuodon, tulisi tämän samaistuksen päteä myös pyydettyä ulkopuolisilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä täytäntöönpanoa varten.

Ehdotettu keinotekoisien varallisuusjärjestelyn sivuuttamista koskeva säännös ei oikeuttaisi sivullisen oikeuksien loukkaamiseen. Sivullisen oikeutta ei kuitenkaan loukkaa pelkästään se, että keinotekoinen järjestely sivuutetaan, jos hän on mukana järjestelyssä vain teknisenä välikappaleena tai apurahona vailla omaa itsenäistä aineellista intressiä.

Jos sivullinen esittää todennäköisiä syitä sille, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan, ulosmittaukseen ei saa ryhtyä. Sivullisella olisi näyttötaakka intressiensä loukkaamisesta vastaavaan tapaan kuin sivullisella on näyttötaakka omistusoikeudestaan ulosottolain 4 luvun 10 §:ssä tarkoite-

tussa tilanteessa. Koska ehdotettu momentti mahdollistaisi poikkeamisen nimiperiaatteesta eli siitä, että omistajaksi lähtökohtaisesti katsotaan se, jonka nimissä omaisuus on, on pidetty perusteltuna ehdottaa, että sivullisen ei ulosottomenettelyssä tarvitsisi kyetä esittämään täyttä näyttöä oikeuksiensa loukkaamisesta. Näin menetellen voitaisiin pienentää riskiä siitä, että ulosmittaus sittenkin loukkaa sivullisen todellista oikeutta.

Jos sivullinen saattaisi todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan eli muutakin kuin järjestelyyn perustuvaa muodollista oikeutta, ulosmittaukseen ei saisi ryhtyä. Sivullisen suoja olisi näin ollen näyttötaakan osalta asteen vahvempi kuin 4 luvun 10 §:ssä, jossa sallitaan velallisen hallussa olevan omaisuuden ulosmittaus sivullisen esittämästä omistusoikeuttaan koskevasta todennäköisyysnäytöstä huolimatta. Jos ulosottomies luopuisi ulosmittauksesta siitä syystä, että sivullinen on saatanut oikeutensa loukkaamisen todennäköiseksi, ulosottovelkoja voisi valittaa ulosottomiehen päätöksestä tai panna vireille täytäntöönpanoriidan. Jos taas ulosottomies katsoisi, ettei sivullinen ole kyennyt esittämään edes todennäköisyysnäyttöä, omaisuus voitaisiin ulosmitata. Sivullisella olisi mahdollisuus tällöin joko valittaa ulosottomiehen ratkaisusta tai nostaa asiasta täytäntöönpanoriitakanne.

Silloin, kun sivullisen asema järjestelyssä ei ole keinotekoinen, vaan perustuu itsenäiseen oikeuteen suhteessa velalliseen, momenttia ei voitaisi soveltaa. Tällöin on yleensä osoitettavissa siviilioikeudellisesti pätevä saanto, esimerkiksi lahjoitus, eikä luovutettua esinettä tai omaisuutta ole myöskään erilaisten lisäjärjestelyjen turvin saatettu takaisin velallisen rajoittamattoman vallintoikeuden alaiseksi. Momentin tarkoituksena ei siten ole syrjäyttää takaisinsaantilaissa tarkoitettua menettelyä silloin, kun voidaan nähdä, että velallisen ja sivullisen välillä on aito ja materiaallinen asianosaissuhde, jossa velkojen kustannuksella on suosittu takaisinsaantilaissa tarkoitettua läheistä tai muuta intressitahoa.

Momentti soveltuisi esimerkiksi matalan verotuksen maihin perustettuihin ja kotimaisiin osakeyhtiöihin silloin, kun tällaista yhtiömuotoa käytetään ilmeisesti keinotekoisena kulissina ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojen ulottumattomissa. Osakeyhtiömuodon yleensä tarjoaa-

ma erillisen oikeushenkilön asema ei tällöin muodostaisi täytäntöönpanolle estettä. Usein kysymys on siitä, että matalan verotuksen maahan perustettu yhtiö tai kotimainen niin sanottu paperiyhtiö omistaa velallisen käytössä tai määräysvallassa olevia kiinteistöjä, pankkitilejä, arvo-osuuksia, asunto-osakkeita, autoja, veneitä, taide-esineitä ja jopa koti-irtaimistoa. Omaisuus yleensä kuitenkin on velallisen tai hänen suostumuksellaan hänen takaisinsaantilaissa tarkoitettun läheisensä vapaassa hallinnassa, käytössä tai määräysvallassa. Autojen osalta menetellään usein siten, että velallinen on merkitty ajoneuvohallintokeskuksen ylläpitämään ajoneuvorekisteriin vain haltijaksi ja yhtiö omistajaksi.

Velallisen tosiasiallinen omistajaan rinnastuva asema perustuu erilaisiin velallisen ja julkisivuna toimivan tahon välisiin sopimuksiin ja järjestelyihin, joilla voidaan turvata se, että velallisella säilyy omaisuuteen nähden katkeamaton vallintoikeus. Usein velallinen jo sopimuksen perusteella tai ainakin tosiasiallisesti toimillaan syrjäyttää yhtiön toimitukset, jotka jäävät näin asiallisesti sivuun itse omaisuuden hallinnoimisesta. Velallisella saattaa olla yhtiön hallinnon antama laaja valtakirja, jonka turvin hän voi nostaa varoja tileiltä ja toimia haluamallaan tavalla omaisuuden suhteen. Yleensä nämä järjestelyt ovat myös purettavissa milloin tahansa velallinen niin haluaa.

Momentti koskisi myös muita keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä kuin julkisivuna olevien yhtiöiden itsenäisen oikeushenkilön aseman sivuuttamista. Esimerkiksi omistusoikeuden "naamioiminen" pankkitilin käyttö-oikeudeksi varsinaisen tilinomistajan tai tilinhaltijan jäädessä ainakin velallisen tulonlähteistä saapuneisiin varoihin nähden muodolliseksi omistajaksi tai haltijaksi saattaa täyttää säännöksen soveltamisen edellytykset. Ulosmittausta ei voitaisi kohdistaa sellaisiin tilillä oleviin varoihin, joiden voidaan nähdä kuuluvan sivulliselle eli olevan esimerkiksi hänen palkka- tai muuta tuloaan taikka saataviaan.

Myös esimerkiksi järjestely, jossa omistuksenpidätysehdoin tai takaisinottoehdoin myytäessä osamaksuvelka tai kauppahinta pidetään keinotekoisesti ennallaan, vaikka kauppasumma tai osa siitä on eri sopimuksella todellisuudessa suoritettu, kuuluisi säännöksen soveltamisalaan.

Ehdotettu momentti koskisi myös tuloa, jota velallinen ohjaa ilmeisesti ulosoton vält-

tämiseksi säännöksessä tarkoitettuun keinotekoiseen järjestelyyn. Jos keinotekoinen järjestely sivuutetaan ja tuloa ulosmitataan suoraan esimerkiksi maksukielloin, olisi kuitenkin noudatettava velallisen suojaksi säädettyjä tulon ulosmittausta koskevia säännöksiä. Lähinnä kysymykseen tulisi elinkeinotulon ulosmittausta koskevan 4 luvun 8 a §:n soveltaminen. Jos sen sijaan järjestelyä ei voida pitää säännöksessä tarkoitettulla tavalla keinotekoisena, vaan velallisen tulonhankinta tapahtuu esimerkiksi toimivan osakeyhtiön puitteissa, johon hän ohjaa toiminnastaan saadut tulot ja joka vastaa toiminnan aiheuttamista menoista, voidaan soveltaa 4 luvun 9 b §:ää, jollei velallinen saa yhtiöstä palkkaa tai sellaista muuta etuutta, joka voidaan ulosmitata. Lopputulos velallisen kannalta olisi näin ollen suurinpiirtein sama kummasakin vaihtoehdossa.

Siitä huolimatta, että ehdotetun momentin taustalla on sama periaate kuin verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n 1 momentissa, eroavat verotusratkaisut ulosottomenettelystä tehtävistä ratkaisuista tuntuvasti. Ulosmittaus on huomattavasti pitemmälle menevä toimi kuin verotusratkaisu, joka ei yleensä aiheuta sivullisille samantyyppisiä oikeusturvaongelmia kuin mitä ulosmittaus saattaa aiheuttaa. Tästä syystä säännöksessä on useita oleellisia lisäehtoja perustunnusmerkkinä olevan asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta vastaamattoman oikeudellisen muodon lisäksi, ja soveltamiskriteerit ovat näin tuntuvasti tiukemmat kuin veronkiertopykälässä. Veronkiertoa koskeva oikeuskäytäntö on runsas ja saattaa antaa joitakin suuntaviivoja ehdotetun säännöksen soveltamisesta, mutta ehdotetussa säännöksessä olevien lisäedellytysten, erilaisen soveltamistilanteen ja etenkin soveltamisen seurauksien tuntevan erilaisuuden johdosta täyttä yhtäläisyyttä ei ole.

Ulosmittaus voitaisiin toimittaa ehdotetun momentin nojalla vain, jollei uloshaettua saatavaa todennäköisesti muuten saada velalliselta kohtuullisessa ajassa täysimääräisenä perityksi. Arvostelussa on otettava huomioon aika, joka saatavan kertymiseen muusta omaisuudesta kuluu. Jos velallisella olisi huomattava varallisuusarvo keinotekoisessa järjestelyssä ja toisaalta esimerkiksi palkka tai eläketuloa, jota voitaisiin ulosmitata, järjestely voitaisiin sivuuttaa, jos saatavan suorittaminen palkka- tai muusta toistuvaistulosta vaatisi pitkähkön ajan.

Ulosottomiehen tulisi ennen ulosmittausta varata velalliselle ja sivulliselle sekä tarvittaessa velkojalle tilaisuus tulla sopivalla tavalla kuulluiksi, jos se täytäntöönpanoa haittaamatta käy päinsä. Joskus tilanne saattaa esimerkiksi omaisuuden hukkaamisvaaran vuoksi olla niin kiireellinen, että kuuleminen joudutaan suorittamaan vasta ulosmittauksen jälkeen. Ulosmittaus voidaan tällöin tarvittaessa peruuttaa itseoikaisuna. Momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sivullista ei usein tosin pystytä aidosti kuulemaan, vaan velallinen esiintyy valtakirjan tai muun järjestelyn turvin järjestelyn edustajana. Sivullistaho, joka on ainoastaan muodollinen välikappale tai tekninen avustaja vailla omaa intressiä, ei halua kuultavaksi tai ei osaa kertoa juuri mitään omaisuutta koskevia tietoja.

Ehdotetulla säännöksellä ei rajoitettaisi oikeutta vedota muihin mahdollisiin perusteisiin, joilla omistusoikeusväite voidaan jättää huomiotta. Esimerkiksi valeoikeustoimet ja valeomistus olisivat vaikutussettomia ulosotossa kuten nykyisinkin ilman momentissa mainittuja rajoituksia. Jos sivullisen oikeusasemaa osoittavat asiakirjat ovat tekaituja eli niissä olevat allekirjoitukset eivät ole aitoja, omaisuus voidaan ulosmitata riippumatta ehdotetusta säännöksestä, jollei muuta näyttöä saada oikeustoimihadosta niissä tapauksissa, joissa määrämuotoinen luovutus ei ole saannon pätevyys ehto.

Jos näyttö oikeudellisen muodon ja asian todellisen luonteen tai tarkoituksen vastaamattomuudesta jää siinä määrin epäselväksi, että säännöstä ei katsota voitavan soveltaa, on lähdeittävä siitä, että kysymyksessä on aito sivullistaho. Tällöin voidaan soveltaa, mitä ulosottolain 4 luvun 10 §:ssä säädetään. Tilanne olisi erilainen siitä riippuen, onko omaisuus velallisen hallussa vai ei.

Ehdotettu momentti merkitsisi sitä, että konkurssisäännön 45 §:n 1 momentin nojalla konkurssipesään kuuluisivat myös varat, jotka ovat sellaisessa keinotekoisessa varallisuusjärjestelyssä, jota ehdotetussa momentissa tarkoitetaan. Konkurssisäännön 54 §:n mukaan uskottujen miesten on luovutettava tavara sivulliselle silloin, kun tämän oikeus on riidaton. Jollei näin ole, sivullinen joutuu vaatimaan omaisuutta kanneteitse. Jos taas omaisuus olisi sivullisen hallussa, pesänhoitaja voisi nostaa vahvistuskanteen omaisuusjärjestelyn sivuuttamiseksi.

Ehdotettu momentti merkitsisi myös turvaamistoimen täytäntöönpanon kohteeksi

kelpaavan omaisuuden laajentumista. Esi-merkiksi pakkokeinolain (450/1987) 3 luvussa tarkoitettu hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko voisivat ehdotetussa momentissa säännellyillä edellytyksillä kohdistua myös keinotekoiseen varallisuusjärjestelyyn kuuluvaa omaisuuteen. Sivullisella olisi käytettävissään pakkokeinolain 3 luvun 7 §:n mukaisen itse turvaamistoimipäätöstä koskevan valituksen lisäksi normaalit ulosottolain mukaiset oikeusturvakeinot.

9 b §. Kun ulosottolain 4 luvun 9 b § uudistettiin vuonna 1996 katsottiin, että kohtuullisen palkan määräämistä ei voida velallisen asemasta aiheutuvien tulkintavaikkeuksien vuoksi soveltaa silloin, kun kysymyksessä on velallisen oma yritys (HE 106/1995 vp). Siirtämällä osakeyhtiön muodossa toimineen yrityksen koko osakekannan itselleen osa velallisista on voinut työskennellä yrityksessä palkatta velkojien vahingoksi.

Nyt ehdotetaan, että ulosottolain 4 luvun 9 b §:n 1 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan kohtuullisen palkan arviointia voidaan käyttää myös silloin, kun palkattoman tai alihintaisella korvauksella tehdyn työn tekeminen tapahtuu omassa yrityksessä. Säännös edellyttää, että ulosottomiehellä tulee olla selvitys hyvikkeen alimääräisyydestä. Palkan tulisi olla selkeästi pienempi kuin mitä velallinen saisi vastaavasta työstä työskennellessään toiselle kuuluvassa yrityksessä. Velallinen voisi esittää näyttöä siitä, että palkan tai muun hyvikkeen pienuus johtuu yrityksen heikosta taloudellisesta tilanteesta tai tarvittavista yrityksen toimialaan kuuluvista investoinneista. Lisättäväksi ehdotetun säännöksen sanamuodosta seuraa, että ulosoton välttelytarkoituksen jäädessä epäselväksi säännöstä ei voitaisi soveltaa. Myös yksin velalliselle kuuluvan yrityksen osalta kohtuullisen palkan arviointimenettely olisi muuhun täytäntöönpanoon nähden toissijais-
ta.

Jos olosuhteet muuttuvat niin, että palkan pienuudelta poistuu ulosmittauksen välttämisen tarkoitus, perintä olisi välittömästi sopeutettava uuteen tilanteeseen. Jos yritys kohtaa kannattavuusongelmia tai velallisen työpanos vähenee, ulosottomenettelyn on seurattava näitä muutoksia ilman, että velalliselle asetetaan kohtuuttoman raskas todistustaakka. Toisaalta perusteena menettelyn jatkamiselle olisi usein se, että velallisen elintaso on jatkuvasti selvästi korkeampi kuin ilmoitetulla korvauksella on mahdollis-

ta.

Ehdotettua lisäystä sovellettaisiin yksin velallisen määräysvallassa olevaan yritykseen eli lähinnä osakeyhtiöön, jonka kaikki osakkeet velallinen omistaa. Sen sijaan jos velallinen on vain osa-omistaja, ulosottokäytännössä on katsottu voitavan soveltaa, mitä pykälässä on jo aikaisemmin säädetty. Ennakkopäätöksiä asiasta ei tiettävästi ole.

Jos velallinen käyttää yrityksessä määräysvaltaa, hänellä on oikeus valita se, missä muodossa hän saa korvauksen työpanoksestaan yrityksessä. Palkan pienuus saattaa selittyä sillä, että velallinen ottaa työpanoksensa korvauksen yrityksestään osinkona. Kohtuullista palkkaa ei määrättäisi, jos velallinen saa yrityksestä kohtuullista palkkaa vastaavan määrän osinkona. Ehdotetussa säännöksessä on käytetty tältä osin vastaavaa sanamuotoa kuin 4 luvun 5 §:n 4 momentissa, jossa edellytetään, että "tulota voidaan ulosmitata". Tämä edellyttää sitä, että velallinen toimii itse tavalla, joka mahdollistaa tällaisen osingon tosiasiallisenkin ulosmittauksen. Jos velallinen ottaa korvauksen palkkana, noudatetaan palkan ulosmittausta koskevia säännöksiä, kuten suojarajoja ja vapaakuukausijärjestelmää. Osinkotulota ei sen sijaan ole suojattu vastaavalla tavalla.

Jos velallinen harjoittaa toimintaa toiminimellä, ulosmittaus voidaan nykyisen lain mukaan kohdistaa suoraan yrityksen omaisuuteen. Yksityisen elinkeinonharjoittajan saamaa elinkeinotulota voidaan ulosmitata ulosottolain 4 luvun 8 a §:ssä säädettyllä tavalla.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan ensi tilassa. Oikeusministeriö tulee järjestämään lain soveltamiskäytäntöä koskevan seuranan.

Laki koskisi prosessisäännösten tapaan myös niitä ulosottoasioita, jotka ovat vireillä lain voimaan tullessa.

Ehdotettua 4 luvun 9 §:n 4 momenttia ei voida pitää aineellisenä säännöksenä siinä merkityksessä kuin esimerkiksi takaisinsaantilain säännökset ovat. Säännöksellä ei puuttuisi nykyistä laajemmin sivullisen materiaalseen oikeuteen, vaan kysymys on pelkän keinotekoisien juridisen muodon sivuuttamisesta, eräänlaisen ulosoton teknisen esteen poistamisesta. Koska kysymys ei ole sivullisen intresseihin puuttumisesta, takautumison-

gelmia ei pitäisi syntyä. Tästä syystä ei ole pidetty tarpeellisena tältäkään osin ehdottaa erityistä siirtymäsäännöstä.

3. Säättämisjärjestys

Ehdotetut säännökset eivät ole ristiriidassa hallitusmuodon 12 §:n 1 momentissa ilmaistuun omistuksen suojaan nähden. Ehdotetun 4 luvun 9 §:n 4 momentin nojalla ei olisi sallittua sivullisen todellisen oikeuden loukkaaminen, vaan ainostaan todellisuutta tai tarkoitusta vastaamattoman oikeudellisen muodon sivuuttaminen.

Mahdollisuus käyvän palkan arvioimiseen on ollut oikeusjärjestyksessämme vuodesta

1973. Tässä menettelyssä on kysymys siitä, että ulosottovelallinen on vastikkeetta tai liian pientä vastiketta vastaan antanut työpanoksensa työnantajalle, joka on siitä ulosottovelkojen kustannuksella hyötynyt. Kun kohtuullinen palkka määrätään ulosottovelallisen työpanosta vastaavaksi, tilanne vastaa normaalia.

Lakiehdotusta ei näin ollen tarvitse säätää perustuslain säätämisestä määrätystä järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

ulosottolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 1 luvun 5 §:n 1 kohta ja 4 luvun 9 b §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 5 §:n 1 kohta laissa 792/1996 ja 4 luvun 9 b §:n 1 momentti laissa 197/1996, sekä

lisätään 3 lukuun uusi 36 a §, 4 luvun 6 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 394/1973, uusi 3 momentti ja 9 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 394/1973, uusi 4 momentti seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

5 §

Ulosottomiehen yksinomainen toimivalta

Ulosottomiehen tulee itse:

1) päättää 3 luvun 3-5 §:ssä sekä 23 §:n 3 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta, 3 luvun 36 a §:ssä sekä 4 luvun 6 b §:n 3 momentissa ja 9 §:n 4 momentissa tarkoitettua menettelyä, 3 luvun 22 §:n 1 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta alkupe-
räisen saamistodisteen puuttuessa, täytän-
töönpanon peruuttamisesta 3 luvun 14 §:n
nojalla sekä 3 luvun 20 §:ssä tarkoitetun va-
kuuden hyväksymisestä;

3 luku

Yleisiä säännöksiä tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanosta

36 a §

Jos havaitaan, että velallinen ilmeisesti ulosoton välttämiseksi luotollista tiliä tai muuta vastaavaa luotonottoa hyväksikäyttäen nostaa luottoa tai lisäluottoa ja ohjaa saataviaan tai tuloaan tällaiselle tilille, ulosottomies saa kieltää velallista ulosottovelkojan vahingoksi maksamasta takaisin tai muutoin suorittamasta kiellon antamisen jälkeen nosta-
maansa luottoa. Kielto on annettava välittö-
mästi tiedoksi myös luotonantajalle. Velalli-
selle annettu suorituskielto koskee sellaista
luottoa tai lisäluottoa, jonka luotonantaja on
kiellon tiedoksi saatuaan luotollisen tilin tai
vastaavan luoton puitteissa tai muodossa ve-

lalliselle myöntänyt. Kiellon vastainen suori-
tus on tehoton. Luotonantaja ei saa käyttää
kiellossa tarkoitetun luoton takaisinmaksuksi
tehtyjä suorituksia myöskään kuittaukseen
siltä osin kuin suoritukset vastaavat kiellon
tiedoksisaannin jälkeen myönnettyä luottoa
tai lisäluottoa. Luotonantaja on velvollinen
tilittämään ulosottomiehelle tehottomalla toi-
mella suoritettut varat uhalla, että tilittämättä
jätetty määrä voidaan välittömästi ulosmitata
luotonantajalta.

Velallista ja luotonantajaa on kuultava en-
nen 1 momentissa tarkoitetun kiellon anta-
mista, jos se täytäntöönpanoa haittaamatta
käy päinsä.

4 luku

Ulosmittauksesta

6 b §

Jos 1 momentissa tarkoitettujen luon-
toisetujen arvo ilmeisesti ulosoton välttämi-
seksi on niin korkea, että rahana maksetta-
vasta palkasta ei voitaisi ulosmitata lain
edellyttämää määrää, ulosottomies saa velal-
lista ja työnantajaa sekä tarvittaessa myös
velkojaa kuultuaan antaa maksukiellon niin
kuin riittävä määrä palkasta suoritettaisiin
rahana, jollei velallinen voi näyttää, että
luontoisedut ovat tarpeen hänen ja hänen
perheensä toimeentulon turvaamiseksi tai
että ne muutoin ovat perusteltuja. Luon-
toisetuna pidetään myös tosiasiallisesti vas-
tikkeetonta käyttöoikeutta, jos työnantajan
tai muun 1 momentissa tarkoitetun käyttöoi-
keuden luovuttajan toiminnan luonne huomi-
oon ottaen omaisuus on tarkoitettu pääasial-
lisesti velallisen yksityiseen käyttöön. Työn-
antaja on hänelle tiedoksi annetun maksu-
kiellon mukaisesti velvollinen vähintään ker-

ran kuukaudessa suorittamaan ulosmitatun määrän ulosottomiehelle. Kysymys tässä momentissa tarkoitetusta maksukiellosta voidaan saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi niin kuin 9 luvun 6–13 §:ssä säädetään.

9 §

Väite siitä, että omaisuus kuuluu sivulliselle, ei estä omaisuuden ulosmittaamista, jos havaitaan, että sivullisen asema perustuu sellaiseen varallisuus- tai muuhun järjestykseen, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta ottaen huomioon velallisen omistajan määräysvaltaan verrattava valta tai verrattavat toimet taikka hänen saamansa edut ja muut vastaavat seikat, ja sellaista oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa. Ulosmittausta ei kuitenkaan saa toimittaa, jos järjestyksessä mukana oleva sivullinen saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. Ulosmittaus saadaan toimittaa tämän momentin nojalla vain, jollei uloshaettua saatavaa todennäköisesti muuten saada velalliselta kohtuullisessa ajassa täysimääräisenä perityksi. Ulosottomiehen on ennen ulosmittausta varattava velalliselle ja sivulliselle sekä tarvittaessa velkojalle tilaisuus tulla sopivalla tavalla kuulluiksi, jos se täytäntöönpanoa haittaamatta käy päinsä. Mitä tässä säädetään omaisuudesta, koskee myös velallisen edellä mainittuun järjestykseen ohjaamaa tuloa. Kysymys siitä, loukkaako ulosmittaus sivullisen todellista oikeutta, voidaan saattaa tuomioistuimen rat-

kaistavaksi niin kuin 9 luvun 6–13 §:ssä säädetään. Mitä 3 luvun 34 e–34 g §:ssä säädetään velallista koskevista tiedoista, koskee myös tässä momentissa tarkoitettua sivullista koskevia tietoja.

9 b §

Milloin velallinen tekee työtä puolisonsa tai sukulaisensa omistamassa taikka muussa toiselle kuuluvassa yrityksessä ilmeisesti ulosmittausta välttääkseen palkatta tai selvästi pienempää korvausta vastaan kuin mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan, eikä saatavaa saada muuten häneltä täysimääräisenä perityksi, ulosottomies velallista ja työnantajaa sekä tarvittaessa myös velkojaa kuultuaan päättää, mikä on velallisen kohtuullisen työpalkan rahamäärä. Ulosmittaus toimitetaan tästä määrästä noudattamalla vastaavasti, mitä tässä laissa säädetään palkan ulosmittauksesta. Työnantaja on hänelle tiedoksi annetun maksukiellon mukaisesti velvollinen vähintään kerran kuukaudessa suorittamaan ulosmitatun määrän ulosottomiehelle, kunnes hän osoittaa ulosottomiehelle, ettei olosuhteiden muutoksen vuoksi enää ole edellytyksiä tässä pykälässä säädetyn perinnän jatkamiseen. Mitä tässä säädetään, koskee myös yksin velalliselle kuuluvaa yritystä, jos menettelyn tarkoituksena selvästi on ulosmittauksen välttäminen, ei kuitenkaan, jos osinkoa tai muuta vastaavaa etuutta voidaan ulosmitata kohtuullista palkkaa vastaava määrä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 1999.

Helsingissä 14 päivänä joulukuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Jussi Järventaus*

Laki

ulosottolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 1 luvun 5 §:n 1 kohta ja 4 luvun 9 b §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 5 §:n 1 kohta laissa 792/1996 ja 4 luvun 9 b §:n 1 momentti laissa 197/1996, sekä

lisätään 3 lukuun uusi 36 a §, 4 luvun 6 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 394/1973, uusi 3 momentti ja 9 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 394/1973, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Yleiset säännökset

5 §

Ulosottomiehen yksinomainen toimivalta

Ulosottomiehen tulee itse:

1) päättää 3 luvun 3-5 §:ssä sekä 23 §:n 3 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta, 3 luvun 22 §:n 1 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta alkuperäisen saamistodisteen puuttuessa, täytäntöönpanon peruuttamisesta 3 luvun 14 §:n nojalla sekä 3 luvun 20 §:ssä tarkoitetun vakuuden hyväksymisestä;

1 luku

Yleiset säännökset

5 §

Ulosottomiehen yksinomainen toimivalta

Ulosottomiehen tulee itse:

1) päättää 3 luvun 3-5 §:ssä sekä 23 §:n 3 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta, 3 luvun 36 a §:ssä sekä 4 luvun 6 b §:n 3 momentissa ja 9 §:n 4 momentissa tarkoitetusta menettelystä, 3 luvun 22 §:n 1 momentissa tarkoitetusta täytäntöönpanosta alkuperäisen saamistodisteen puuttuessa, täytäntöönpanon peruuttamisesta 3 luvun 14 §:n nojalla sekä 3 luvun 20 §:ssä tarkoitetun vakuuden hyväksymisestä;

3 luku

Yleisiä säännöksiä tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanosta

36 a §

Jos havaitaan, että velallinen ilmeisesti ulosoton välttämiseksi luotollista tiliä tai muuta vastaavaa luotonottoa hyväksikäyttäen nostaa luottoa tai lisäluottoa ja ohjaa saataviaan tai tuloaan tällaiselle tilille, ulosottomies saa kieltää velallista ulosottovelkojen vahingoksi maksamasta takaisin tai muutoin suorittamasta kiellon antamisen jälkeen nostamaansa luottoa. Kielto on annettava välittömästi tiedoksi myös luotonantajalle. Velalliselle annettu suorituskielto koskee sellaista

Voimassa oleva laki

Ehdotus

luottoa tai lisäluottoa, jonka luotonantaja on kiellon tiedoksi saatuaan luotollisen tilin tai vastaavan luoton puitteissa tai muodossa velalliselle myöntänyt. Kiellon vastainen suoritus on tehoton. Luotonantaja ei saa käyttää kiellossa tarkoitetun luoton takaisinmaksuksi tehtyjä suorituksia myöskään kuittaukseen siltä osin kuin suoritukset vastaavat kiellon tiedoksisaannin jälkeen myönnettyä luottoa tai lisäluottoa. Luotonantaja on velvollinen tilittämään ulosottomiehelle tehottomalla toimella suoritettut varat uhalla, että tilittämättä jätetty määrä voidaan välittömästi ulosmitata luotonantajalta.

Velallista ja luotonantajaa on kuultava ennen 1 momentissa tarkoitetun kiellon antamista, jos se täytäntöönpanoa haittaamatta käy päinsä.

4 luku

Ulosmittauksesta

6 b §

Jos 1 momentissa tarkoitettujen luontoisetujen arvo ilmeisesti ulosoton välttämiseksi on niin korkea, että rahana maksettavasta palkasta ei voitaisi ulosmitata lain edellyttämää määrää, ulosottomies saa velallista ja työnantajaa sekä tarvittaessa myös velkojaa kuultuaan antaa maksukiellon niin kuin riittävä määrä palkasta suoritettaisiin rahana, jollei velallinen voi näyttää, että luontoisedut ovat tarpeen hänen ja hänen perheensä toimeentulon turvaamiseksi tai että ne muutoin ovat perusteltuja. Luontoisetuna pidetään myös tosiasiallisesti vastikkeetonta käyttöoikeutta, jos työnantajan tai muun 1 momentissa tarkoitetun käyttöoikeuden luovuttajan toiminnan luonne huomioon ottaen omaisuus on tarkoitettu pääasiallisesti velallisen yksityiseen käyttöön. Työnantaja on hänelle tiedoksi annetun maksukiellon mukaisesti velvollinen vähintään kerran kuukaudessa suorittamaan ulosmitatun määrän ulosottomiehelle. Kysymys tässä momentissa tarkoitetusta maksukiellosta voidaan saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi niin kuin 9 luvun 6-13 §:ssä säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

Väite siitä, että omaisuus kuuluu sivulliselle, ei estä omaisuuden ulosmittaamista, jos havaitaan, että sivullisen asema perustuu sellaiseen varallisuus- tai muuhun järjestykseen, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta ottaen huomioon velallisen omistajan määräysvaltaan verrattava valta tai verrattavat toimet taikka hänen saamansa edut ja muut vastaavat seikat, ja sellaista oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa. Ulosmittausta ei kuitenkaan saa toimittaa, jos järjestelyssä mukana oleva sivullinen saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. Ulosmittaus saadaan toimittaa tämän momentin nojalla vain, jollei uloshaettua saatavaa todennäköisesti muuten saada velalliselta kohtuullisessa ajassa täysimääräisenä perityksi. Ulosottomiehen on ennen ulosmittausta varattava velalliselle ja sivulliselle sekä tarvittaessa velkojalle tilaisuus tulla sopivalla tavalla kuulluiksi, jos se täytäntöönpanoa haittaamatta käy päinsä. Mitä tässä säädetään omaisuudesta, koskee myös velallisen edellä mainittuun järjestykseen ohjaamaa tuloa. Kysymys siitä, loukkaako ulosmittaus sivullisen todellista oikeutta, voidaan saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi niin kuin 9 luvun 6-13 §:ssä säädetään. Mitä 3 luvun 34 e - 34 g §:ssä säädetään velallista koskevista tiedoista, koskee myös tässä momentissa tarkoitettua sivullista koskevia tietoja.

9 b §

Milloin velallinen tekee työtä puolisonsa tai sukulaisensa omistamassa taikka muussa toiselle kuuluvassa yrityksessä ilmeisesti ulosmittausta välttääkseen palkatta tai selvästi pienempää korvausta vastaan kuin mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan, eikä saatavaa saada muuten häneltä täysimääräisenä perityksi, ulosottomies velallista ja työnantajaa sekä tarvittaessa myös velkojaa kuultuaan päättää, mikä on velallisen kohtuullisen työpalkan rahamäärä. Ulosmittaus toimitetaan tästä määrästä noudattamalla vastaavasti, mitä tässä laissa säädetään palkan ulosmittauksesta. Työnantaja

9 b §

Milloin velallinen tekee työtä puolisonsa tai sukulaisensa omistamassa taikka muussa toiselle kuuluvassa yrityksessä ilmeisesti ulosmittausta välttääkseen palkatta tai selvästi pienempää korvausta vastaan kuin mitä paikkakunnalla yleisesti sellaisesta työstä maksetaan, eikä saatavaa saada muuten häneltä täysimääräisenä perityksi, ulosottomies velallista ja työnantajaa sekä tarvittaessa myös velkojaa kuultuaan päättää, mikä on velallisen kohtuullisen työpalkan rahamäärä. Ulosmittaus toimitetaan tästä määrästä noudattamalla vastaavasti, mitä tässä laissa säädetään palkan ulosmittauksesta. Työnantaja

Voimassa oleva laki

on velvollinen vähintään kerran kuukaudessa, hänelle tiedoksi annetun maksukiellon mukaisesti, ulosottomiehelle suorittamaan ulosmitatun määrän, kunnes hän ulosottomiehelle osoittaa, ettei olosuhteiden muutoksen vuoksi enää ole edellytyksiä tässä pykälässä säädetyn perinnän jatkamiseen.

Ehdotus

on hänelle tiedoksi annetun maksukiellon mukaisesti velvollinen vähintään kerran kuukaudessa suorittamaan ulosmitatun määrän ulosottomiehelle, kunnes hän osoittaa ulosottomiehelle, ettei olosuhteiden muutoksen vuoksi enää ole edellytyksiä tässä pykälässä säädetyn perinnän jatkamiseen. Mitä tässä säädetään, koskee myös yksin velalliselle kuuluvaa yritystä, jos menettelyn tarkoituksena selvästi on ulosmittauksen välttäminen, ei kuitenkaan, jos osinkoa tai muuta vastaavaa etuutta voidaan ulosmitata kohtuullista palkkaa vastaava määrä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 1999. _____